

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Fakulta pedagogická
Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Antisemitismus v dílech křesťanských autorů v meziválečném Československu

Vypracoval: Iveta Vidová
Vedoucí práce: PhDr. et PaedDr. Marek Šmíd, Ph.D.

České Budějovice 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, 21. dubna 2014

.....

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce panu PhDr. et PaedDr. Marku Šmídovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky, metodické vedení práce a podporu při psaní. Rovněž děkuji mé rodině, která mi během studia poskytovala všestrannou pomoc.

ABSTRAKT

Tématem práce jsou příčiny vzniku antijudaismu a antisemitismu a jejich projevy u katolických spisovatelů meziválečného Československa. Bakalářská práce je rozdělena do dvou kapitol, v nichž je postupně analyzováno vymezení pojmu antisemitismus, jeho historické kořeny a projevy od starověku až po 20. století. Pozornost je také věnována stereotypním tendencím. Ve druhé části práce je důraz kladen na antisemitské vyjadřování českých katolických intelektuálů v období mezi dvěma světovými válkami a na interpretaci jejich děl, k čemuž jsem použila analyticko-syntetických, deskriptivních a komparativních metod.

KLÍČOVÁ SLOVA

antisemitismus, Židé, protižidovské stereotypy, katoličtí intelektuálové, Československo 1918-1938

ABSTRACT

This thesis concerns the causes of antijudaism and antisemitism formation and the effects it had on catholic inter-war Czechoslovakian writers. This thesis is divided into two parts, in which I explain and analyse the term of antisemitism, historical origins of antisemitism and the appearances of antisemitism ranging from ancient times to 20th century. Further focus is put on stereotypical tendencies. The second part focuses on antisemitic ideas which Czech intellectual catholic authors expressed in their works during the time between World Wars and analysis of those works. I used analytic-synthetic, descriptive and comparative methods.

KEYWORDS

antisemitism, jew, anti-jewish stereotypes, catholic intellectuals, Czechoslovakia 1918-1938

OBSAH

ÚVOD	7
1 POSTAVENÍ ŽIDŮ V EVROPSKÉ SPOLEČNOSTI A JEJICH KOŘENY	9
1.1 STAROVĚK.....	9
1.2 STŘEDOVĚK.....	13
1.3 NOVOVĚK.....	15
1.4 NEJNOVĚJŠÍ DOBA	18
2 KATOLIČTÍ SPISOVATELÉ PRVNÍ REPUBLIKY	25
2.1 MYŠLENKY KATOLICKÝCH INTELEKTUÁLŮ.....	27
2.2 ANTISEMITISMUS KATOLICKÝCH INTELEKTUÁLŮ A JEHO PŘÍČINY	31
ZÁVĚR	37
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	38
SEZNAM POUŽITÝCH INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	40
SEZNAM PŘÍLOH	41

ÚVOD

Téma bakalářské práce jsem zvolila na základě mého zájmu o téma antisemitismu a protižidovských postojů v literatuře. V současné době je tato problematika a rasismus vůbec v Evropě i ve světě stále aktuální. Antisemitismus neskončil koncem druhé světové války, ale stále trvá do dnešní doby, a proto představuje pro židovský národ stále velký problém. Rozhodla jsem se proto ve své bakalářské práci zaměřit na antisemitismus v dílech křesťanských autorů v období mezi dvěma světovými válkami.

Podle *Pravidel českého pravopisu*¹ jsem se rozhodla slovo Žid psát s velkým počátečním písmenem. Mám totiž na mysli Žida v etnickém smyslu. Příslušník náboženského vyznání se píše s malým počátečním písmenem. Vzhledem k tomu, že se obě tato pojetí mnohdy prolínají a v některých případech dokonce splývají, zvolila jsem tuto variantu v celé bakalářské práci.

Zaměřím se na zkoumání příčin antisemitismu od starověku až po současnost. Následně budu analyzovat díla křesťanských autorů v období meziválečného Československa v próze, básnických sbírkách a novinových článcích. Pokusím se zdůraznit, proč se v křesťanském táboře probudila nevraživost vůči Židům a vysvětlit, za pomoci odborných pramenů a jejich analýzy, co ji způsobilo.

První kapitola představuje historický exkurs do dějin antisemitismu od dob starověku po nejnovější dobu. Budou zde interpretovány kořeny protižidovských postojů, jak se proměňovaly a jejich stereotypnost, která přetrvávala a zakotvila se v průběhu dějin do myslí lidí. Antisemitské postoje samozřejmě nevznikly pouze v reakci na židovskou emancipaci, ale mají za sebou dlouhý vývoj, jenž nastíním v jednotlivých částech kapitoly. Dále se zaměřím na problematiku koncentračních táborů, které jsou nejviditelnějším a nejsmutnějším důsledkem této nenávisti v dějinách lidstva a na osobu Adolfa Hitlera, která s rozvojem antisemitismu 20. století neodmyslitelně souvisí. Největší antisemitskou aférou konce 19. století v českých zemích byla bezesporu hilsneriáda. Přiblížím její průběh a zanalyzuji dopad na českou společnost.

Na tuto problematiku navazuje druhá kapitola, v níž budou představeni katoličtí spisovatelé první republiky. Z velkého počtu aktivně se vyjadřujících autorů jsem

---

¹ *Pravidla českého pravopisu: S grafickým naznačeným dělením slov*. Olomouc, 2003.

vybrala ty, kteří byli podle mého názoru vůči Židům nejkritičtější, hojně publikovali a byli nejvíce „slyšet“. Jedná se o Jakuba Demla, Jaroslava Durycha, Rudolfa Inu Malého, Josefa Konstantina Miklíka a Jana Zahradníčka. Zanalyzuji jejich díla a představím jejich názory a myšlenky.

Ve své práci vycházím z literatury zabývající se problematikou antisemitismu a z konkrétních děl křesťanských spisovatelů, kteří smýšleli antisemitsky. Práce vychází z četných studií, např. Waltera Laqueura *Měníci se tvář antisemitismu*², z níž převážně čerpám informace týkající se antisemitismu v minulosti a knihu *Nepřítel: První republika*³ od Marka Šmída, jež je též zajímavým příspěvkem pro analýzu protižidovských myšlenek křesťanských spisovatelů. K vypracování bakalářské práce využiji metod analyticko-syntetických, deskriptivních a komparativních.

Cílem práce je analýza příčin antisemitismu a jeho literárních projevů mezi křesťanskými autory v období meziválečného Československa včetně jeho následné interpretace.

---

² LAQUEUR, Walter: *Měníci se tvář antisemitismu – od starověku do dnešních dnů*. Praha, 2007.

³ ŠMÍD, Marek. *Nepřítel první republika: radikalizace skupin českých katolických intelektuálů v letech 1918-1938*. Brno, 2012.

1 POSTAVENÍ ŽIDŮ V EVROPSKÉ SPOLEČNOSTI A JEJICH KOŘENY

Tato kapitola bude zaměřena na historický exkurs do dějin antisemitismu a jeho příčin od dob starověku, přes středověk, novověk až po současnost. Budou zde uvedeny kořeny protizidovských postojů, to, jak se projevovaly, jejich stereotypnost a neustálá interpretace, která přetrvává v mysli lidí.

1.1 STAROVĚK

Jak prohlásil o Židech Haman⁴ králi Achašveróšovi⁵ ve starozákonní knize Ester, která mj. pojednává o neúspěšných intrikách krále Hamana, jenž chtěl zlikvidovat všechny Židy. „*Je tu jakýsi lid, roztroušený a oddělený mezi národy po všech krajinách tvého království. Jejich zákony jsou odchylné od zákonů všech národů a zákony královskými se neřídí. Král z toho nemá žádný prospěch, když je trpí.*“⁶, tak toto obvinění se v průběhu dějin objevilo ještě mnohokrát. Problematický přístup k Židům vycházel z jejich monoteismu a ze specifických zvyků, které nebyly pro křesťany typické a srozumitelné. Židovské „nepřizpůsobivé“ chování vyvolávalo mezi ostatním obyvatelstvem vlny nevole. Laqueur⁷ ve své knize uvádí: „*Z dobových zdrojů nemůžeme říci, zdali se toto nepřátelství dá považovat za začátek antisemitismu. Ve starověkém světě totiž nacházíme více negativních soudů o různých národech, nelze tedy říci, že Židé byli líčení v horším světle než ostatní.*“⁸

První zaznamenanou rozsáhlou protizidovskou akcí bylo zničení chrámu v egyptské vojenské kolonii v roce 410 před naším letopočtem. Z dochovaných údajů víme pouze to, že egyptský chrám byl zničen, avšak nad důvodem tohoto jednání můžeme pouze spekulovat. Incident souvisel hlavně s majetkovými konflikty. Egypt byl nepochybně ohniskem protizidovských nálad, což se také dozvídáme z prací dvou

---

⁴ U krále Achašvéroše začal Haman, jenž byl králův vezír, Židy hanit a přemluvil ho k tomu, aby tuto nepoddajnou skupinu zlikvidoval. ALEXANDER, Pat a David ALEXANDEER. *Průvodce biblí*. Praha, 2004, s. 341.

⁵ Perský král, jehož jméno bývá uváděno také jako Xerxés (5. stol. př. Kr.) byl to vládce obrovské říše, sahající od Indie až za Egypt. ALEXANDER, Pat a David ALEXANDEER. *Průvodce biblí: revidované a rozšířené vydání třímilionového bestselleru*. Praha: Česká biblická společnost, 2004, s. 341.

⁶ ALEXANDER, Pat a ALEXANDEER David. *Průvodce biblí: revidované a rozšířené vydání třímilionového bestselleru*. Praha: Česká biblická společnost, 2004, s. 342.

⁷ Laqueur Walter (*1921) americký historik, který se narodil v Polsku, s rodiči uprchl do Palestiny. Od roku 1955 žil v Londýně, kde pracoval jako žurnalista. Od roku 1969 žije ve Washingtonu a přednáší na amerických univerzitách.

⁸ LAQUEUR, Walter: *Mění se tvář antisemitismu – od starověku do dnešních dnů*. Praha, 2007, s. 94.

historiků této doby, tedy z 5. století před naším letopočtem – Theofrasta a Manéthóna. Ve svých pracích se zmiňují o starověkém egyptsko-židovském nepřátelství. Židé neuznávali egyptské bohy a nepřijali jejich zvyky.

Současní historici, kteří se zabývají židovskými dějinami a antijudaismem v antickém světě, se v hodnocení na tuto problematiku neshodují. Rozdělili se na dvě myšlenkové školy. „Funkcionalistická“ tíhne svými názory k přesvědčení, že mezi antagonismem vůči Židům, který existoval u Egyptanů, Řeků a Římanů, a antagonismem pozdějším panoval základní rozdíl, který způsobilo křesťanství. Nabízí se zde otázka, zda není pojem antisemitismus zavádějící, uplatňuje-li se na předkřesťanský svět. Tehdejší nepřátelství vůči Židům nemůžeme ještě nazývat xenofobií. Nejednalo se o nepřátelství trvalé, ani extrémní. Mělo spíše politický charakter. Druhý typ myšlenkové školy – „esencialistická“ je přesvědčena, že nepřátelství sahalo ke kořenům a souviselo se skutečnou povahou Židů a podstatou judaismu. Někteří zástupci této školy se dokonce domnívají, že se jednalo o spiknutí proti celému lidstvu.

Ježíš Kristus byl Žid, stejně jako apoštolové. Původně chtěl změnit judaismus, i když radikálně, nikoli vytvořit zcela nové náboženství. Stál v čele jedné z mnoha židovských sekt. Neskoncoval s židovskými náboženskými rituály. Jak sám prohlásil, nepřišel Zákona zrušit, ale naplnit.⁹ Systematické urážení Židů („vrahové“, „zrádci“, „následovníci Satana“), které začalo asi sto let po Kristově smrti, bylo podle křesťanů trestem za hříchy a podlost Židů. Zde můžeme narazit na první antisemitský postoj křesťanů, který se opírá o myšlenku, do jaké míry byl Nový zákon protižidovský již od svého začátku anebo zda ho církevní otcové začali takto vykládat až o několik staletí později a přispěli tak k rozvoji židofobie.

Pro pojem antisemitismus existuje mnoho definic, které jej charakterizují. Jednu z mnoha vytvořil orgán Evropské unie – EUMC – Evropské centrum pro monitorování rasismu a xenofobie.¹⁰ Antisemitismus definuje jako určitý způsob vnímání Židů, který lze vyjádřit jako nenávisť vůči Židům. Slovní a fyzické projevy antisemitismu jsou zaměřeny proti židovským nebo nežidovským osobám anebo jejich majetku, proti institucím židovské komunity a náboženským zařízením. Podobné projevy mohou být

---

⁹ RYŠKOVÁ, Mireia. *Doba Ježíše Nazaretského*. Praha, 2008, s. 181.

¹⁰ EUMC – Evropské monitorovací centrum v rámci evropské sítě pro monitorování projevů rasismu a xenofobie RAXEN. Síť je složena z národních RAXEN center, která monitorují situaci a sbírají informace a projevech rasismu, xenofobie, islamofobie a antisemitismu v jednotlivých členských zemích Evropské unie. Organizace RAXEN byla založena v roce 1998 ve Vídni. Dostupné na WWW: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/e/evropske-monitorovaci-centrum/1000697/55000/>.

namířeny také proti státu Izrael, jako představiteli židovského národu. Antisemitismus často obviňuje Židy ze spiknutí s cílem poškodit lidstvo a nezřídka na Židy svádí vinu za to, že se právě něco nedaří. Tuto definici rozvíjí Helen Feinová, historička v oblasti holocaustu: „*Trvalá skrytá struktura nepřátelských názorů vůči židům jako skupině, projevující se u jedinců jako osobní postoj, v kultuře jako mýty, ideologie, folklór a výtvarné projevy a v chování jako sociální nebo právní diskriminace, politická mobilizace proti židům a kolektivní či státní násilí, jehož výsledkem nebo záměrem je zachování odstupu, vyhnání, nebo zničení židů jako takových.*“¹¹ Ovšem nejjednodušší vysvětlení antisemitismu pochází od antisemitů samotných: „*Antisemitismus je nevyhnutelná reakce nežidů na zločiny Židů. Židé odmítli zvěst Ježíše Krista a Muhammada. Drží se stranou jiných národů, žijí podle vlastních zákonů a nemísí se s ostatními. Věří ve svou nadřazenost a v to, že byli vybráni, aby měli s Bohem speciální smlouvu.*“¹² Slovo antisemitismus začal jako první používat v 70. letech 19. století německý novinář Wilhelm Marr, aby nahradil stávající pojem *Judenhass*, který označoval nenávisť k Židům. Pod tímto pojmem rozumíme kritické a negativní vymezování se vůči Židům z rasových, nacionálních, náboženských, sociálních, hospodářských a jiných důvodů. Nutno rozlišovat mezi antisemitismem, což je odpor, nenávisť k Židům a antijudaismem, pod kterým se skrývá odpor k židovské víře. Antisemitismus vychází z antijudaismu.¹³

Konstantinopolský arcibiskup Jan Zlatoústý používal ve 4. století našeho letopočtu ještě ostřejší argumenty. Tvrdil, že synagoga je horší než nevěstinec či nálevna, je to doupe darebáků, útulek divoké zvěře, úkryt banditů a prostopášníků, sluj démonů, zločinné shromáždění vražedníků Krista. Tento výrok byl často citován v Třetí říši. Po holocaustu církve vysvětlovala jeho slova v historických souvislostech. Uvádělo se, že v tehdejší době byla tato rozprava pouze všeobecně agresivní a krutá, nikoliv však vyhocená do extrémů. Tvrdilo se, že protižidovské útoky nebyly zaměřeny proti Židům, ale spíše proti judaizantům, což byla křesťanská sekta, která se s židovským náboženstvím nerozešla úplně a dál se modlila v synagogách. Říkalo se, že Talmud obsahuje výslovná protikřesťanská prohlášení, a tím sehrál velkou roli v antisemitské propagandě. V Talmudu můžeme nalézt taková prohlášení, která jsou hlavně obranná pro pronásledovatele a mučitele. Podobné protižidovské útoky

¹¹ RYŠKOVÁ, Mireia. *Doba Ježíše Nazaretského*. Praha, 2008, s. 428.

¹² LAQUEUR, Walter: *Mění se tvář antisemitismu – od starověku do dnešních dnů*. Praha, 2007, s. 142.

¹³ ŠMÍD, Marek. *Nepřítel první republika: radikalizace skupin českých katolických intelektuálů v letech 1918-1938*. Brno, 2012, s. 148.

pokračovaly, ba dokonce sílily v době, kdy se křesťanství stalo státním náboženstvím říše římské za vlády Konstantina.¹⁴ Židům bylo zakázáno žít v Jeruzalémě, nesměli uzavírat smíšená manželství a mít pohlavní styk s křesťany, což bylo dokonce trestáno smrtí. Byla zakázána četba z Bible v hebrejštině, stavba nových synagog a shromažďování Židů na veřejnosti.

---

¹⁴ Římským císařem v letech 306-324.

1.2 STŘEDOVĚK

Myšlenka židovského Antikrista¹⁵ sehrála svou roli ve středověku. Židé byli „neužiteční a Bohu protivný národ“. Antikrist měl povstat mezi lid a přinutit celý svět, aby poslouchal židovské zákony. Toto nepřátelství se vyostřovalo s každou další generací křesťanských interpretů, kteří obhajovali myšlenku, že Bůh odmítl židovský národ, jenž byl padlý a hříšný, a proto jej dokonce nenáviděl. Teologové této doby dospěli ke konsensu, že Židé i se všemi svými hříchy a nedostatky, byli národem vyvoleným do té doby, než odmítli Ježíše a jeho poselství. Tím toto výhradní postavení ztratili. Béda Ctihodný¹⁶ uvádí, že Židé nejsou lidské bytosti, ale divá zvěř. Nemají být zabíjeni, nýbrž ponecháni životu horšímu než smrt, tedy velkému týráni a potupě. Z těchto důvodů, po rozšíření islámu, žila raději většina Židů pod islámskou vládou než pod křesťanskou. V souvislosti s tím se vyskytly útoky na židovské komunity poté, co se roznesly zprávy, že Židé spolupracují s muslimy a nesou odpovědnost za pronásledování křesťanů ve Svaté zemi.¹⁷

Někteří doboví křesťanští historikové zdůrazňovali, že středověk byla násilná doba a typické pro ni bylo hromadné vraždění. Během křížových výprav nebyli zabíjeni jen Židé, ale i mnoho jiných lidí včetně křesťanů. Nejsnadnějším cílem byli samozřejmě Židé, protože stáli na okraji společnosti, a proto podstoupili řadu pogromů.¹⁸ Pogromy byly spojovány s pronásledováním a zabíjením Židů, jimž byly přisuzovány činy, které v křesťanech vzbuzovaly odpor a sloužily k tomu, aby pronásledování bylo oprávněné a z teologického hlediska v souladu s desaterem.

Středověk byl dobou, jež také souvisela s velkým politickým napětím a protichůdnými náboženskými názory. Důležitou roli pro pronásledování Židů hrálo i celkové ovzduší, které vytvořila církev, podle níž byli Židé otroky křesťanů. Vládci na ně pohlíželi jako na „nevolníky pokladny“¹⁹. Jejich utrpení mělo napomoci tomu, aby o to více vynikla Kristova sláva. Církev byla přesvědčená, že láska k ní se musí dokazovat nenávisť vůči Židům. Naléhala na přísnější diskriminace – např. Židé a muslimové museli nosit speciální oděv, byla nařízena konfiskace hebrejských knih a

---

¹⁵ Antikrist popírá existenci Boha jako osobní bytost, která stvořila všechno "ex nihilo" - z ničeho.

¹⁶ Jeho současníci ho označovali za nejmírnějšího z lidí, kteří se vyjadřovali protižidovsky: LAQUEUR, Walter: *Měníci se tvář antisemitismu – od starověku do dnešních dnů*. Praha, 2007, s. 49.

¹⁷ LAQUEUR, Walter: *Měníci se tvář antisemitismu – od starověku do dnešních dnů*. Praha, 2007, s. 100.

¹⁸ Slovo „pogrom“ pochází z ruštiny a překládá se jako „pustošit, drtit“. Tímto slovem se označovaly rasové nepokoje v Rusku, které byly mířené proti Židům.

¹⁹ To znamenalo, že museli platit úplatky za ochranu a zvláštní daně: LAQUEUR, Walter: *Měníci se tvář antisemitismu – od starověku do dnešních dnů*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 54.

museli akceptovat život v podřízeném postavení.²⁰ „*Je-li ďábel stvořitelem a inkarnací zla, musíme s ním trvale bojovat. A jestliže měl být Satan vypuzen, pak totéž platilo pro jeho děti – Židy.*“²¹ Církev vytvořila obraz Židů, který ve středověku převládal a vedl k jejich pronásledování a vraždám. Typickým důkazem je předsudek o krvi, což bylo obvinění, že Židé unášejí, zneužívají, mučí a vraždí křesťanské děti, jejichž krev používají k rituálním účelům. Celkem existuje asi sto padesát zaznamenaných případů a zhruba tisícovky těch, o kterých se pouze mluvilo, jež vedly k zatýkání a zabíjení Židů. Většina z nich pochází právě z dob středověku. Židé byli vražděni, někdy davem, jindy byli mučeni. Posléze bylo zjištěno, že tato nařčení nejsou pravdivá nejen kvůli tomu, že židovské předpisy požívání krve přísně zakazují, ale nepřátelé Židů z řad křesťanů se přiznali, že jejich děti unesli, aby za ně mohli vymáhat peníze.²²

V letech 1347-1361, tedy v období morové rány, která způsobila snad největší vlnu pogromů, zasáhla třetinu obyvatel Evropy a prakticky zlikvidovala německé židovstvo. Padlo podezření na Židy, že nemoc způsobili oni, ačkoliv jí trpěli stejně jako ostatní obyvatelstvo. Židovské obce byly ničeny a vypáleny, Židé uvězněni a mučeni. Doznávali se ke všemu, co úřady chtěly slyšet, i když s tím nemohli mít nic společného. A epidemie „paradoxně“ řádila dále. Dle propracovanější verze obvinění Židé možná vypuknutí moru nezpůsobili, ale podíleli se na jeho šíření. Do židovských dějin toto období vstoupilo jako „slzavé údolí“²³. Po skončení moru už k žádným systematickým útokům na Židy nedocházelo, ale obvinění se stalo součástí antisemitského smýšlení i jazyka a vždy, když na lidstvo zaútočila nějaká nemoc, padla vina na Židy.

---

²⁰ HUNT, Dave. *A woman rides the beast*. Eugene, Or.: Harvest House Publishers, c1994, s. 9.

²¹ LAQUEUR, Walter: *Mění se tvář antisemitismu – od starověku do dnešních dnů*. Praha, 2007, s. 56.

²² VLAS, R.M. *Talmud zdroj nenávisti*. Praha: Zádruha, 1939. Dostupné z: http://www.vzdelavaci-institut.info/?q=system/files/Talmud-zdroj_nenavisti-R.M.Vlas_.pdf

²³ LAQUEUR, Walter: *Mění se tvář antisemitismu – od starověku do dnešních dnů*. Praha, 2007, s. 61.

1.3 NOVOVĚK

Po středověkých strastech se pohled na Židy rapidně nezměnil. Vyskytovalo se sice méně útoků ze stran obyvatelstva, ale na druhé straně sílil tlak mocenských institucí. Pro toto období je typické stavění ghett, tj. uzavřených obvodů, do nichž byli Židé soustředěni. První takové ghetto bylo zřízeno v Benátkách v roce 1516. Tato ghetta vydržela až do roku 1870.²⁴

Na počátku 16. století se s myšlenkou konverze Židů k novému náboženství objevuje Martin Luther.²⁵ Tvrdil, že se Ježíš narodil jako Žid. Mezi Židy ale konvertity nezáskal a na základě toho se v pozdějších letech ostře obrátil proti nim, proti ďáblovým dětem, tedy proti Židům. Dílo M. Luthera *Proti Židům a jejich lžích (1543)* bylo za dob nacismu často přetiskováno z důvodu zneužití jeho myšlenek. Co máme dělat s touto prokletou, odvrženou, rouhačskou, zlou a otravnou rasou, ptal se M. Luther. Ve svém pamfletu navrhl několik praktických doporučení, jak s nimi zacházet. „1. *Zapalte jejich synagogy a školy a zahrabejte vše, co neshoří, aby nezůstal k vidění kámen ani popel. To je třeba vykonat ke slávě našeho Pána a křesťanství, aby Bůh viděl, že jsme křesťané, kteří netolerují veřejné lži, zlořečení a rouhání vůči jeho Synu a křesťanům. Jestliže jsme to někdy z nevědomosti tolerovali, bude nám to Bohem odpuštěno. Ale kdybychom je tolerovali stále i po těchto informacích, je to totéž, jako bychom to páchali s nimi...* 2. *Jejich domy srovnejte se zemí a zničte, neboť v nich páchají totéž co v synagogách. Ať bydlí pod širým nebem nebo ve stodole jako cikáni. Aspoň si uvědomí, že nejsou v naší zemi páni, jak se vychloubají, ale že jsou v exilu a v zajetí, jak si neustále před Bohem na nás stěžují.* 3. *Odejměte jim jejich modlitební knížky a talmudické písemnosti, ze kterých se učí jen modlářství, lži, zlořečení a rouhání.* 4. *Rabínům zakažte učit pod trestem ztráty života nebo končetin.* 5. *Zrušte jim všechny jejich živnosti, ať zůstanou jen doma. Nesmí jezdit po zemi jak páni s dvanáctero koňmi. Jestliže jim to nezakáže vrchnost, udělá to tlupa, která si přečte mé rady.* 6. *Musíte jim zakázat lichvu a odebrat jim všechny peníze, zlato i stříbro a poklady, neboť všechno mají z lichvy a z toho, že nás okrádali. Z těch odebraných peněz se může dávat těm Židům, kteří konvertují ke křesťanství, jejich ženám a dětem, nebo starým a slabým. Poněvadž takový zisk je prokletý, není-li užíván s Božím požehnáním pro dobrodiní.* 7. *Doporučuji jim dát do rukou cep, sekeru, lopatu, motyku, vřeteno a kužel, ať se učí*

---

²⁴ Tamtéž, s. 63.

²⁵ Martin Luther (1483-1546) byl německý teolog, kazatel a reformátor, zakladatel protestantismu. Autor řady duchovních, politických, pedagogických spisů, církevních písní a překladů.

*vydělávat na živobytí rukama v potu tváře.*²⁶ Na závěr M. Luther přichází s řešením, aby byli Židé posláni do těch částí světa, kde nejsou žádní křesťané, protože například Turci a jiní pohané nebudou tolerovat to, co doposud křesťané tolerovali a nebudou od těchto „jedovatých hadů“ snášet to, co snášeli křesťané.

Po další tři století byli Židé vytlačováni ze svých původních profesí, museli proto obcházet vesnice se svým zbožím za účelem výdělku, půjčovat si drobné finanční obnosy a měnit peníze. V městských ceších jim byla většina profesí uzavřena. Pouze minorita Židů se domohla svého bohatství, ovšem všeobecnou oblibu obyvatelstva si nikdy nezískala. Pro dnešní dobu je paradoxní, že nejlepší postavení měli Židé v Polsku, kde po předchozím pronásledování našli útočiště. Představovali zde městskou střední třídu a věnovali se všem druhům profesí. V polovině 17. století zde žilo asi jeden a půl milionů Židů, což bylo více než v celém zbytku Evropy.²⁷ Tato situace se začala zhoršovat ve druhé polovině 18. století, která vedla k postupnému zchudnutí polských Židů a donutila je věnovat se okrajovějším zaměstnáním a nakonec emigrovat do západní Evropy a v 19. století do zámoří. Z těchto údajů vyvěrá rozdíl mezi antisemitismem v západní a východní Evropě. Antisemitismus v zemích, jako je Německo, Francie, Velká Británie či Itálie mají teologický charakter, kdežto v Polsku, na Ukrajině, v Rusku byly jeho kořeny spíše sociální. Můžeme to říci i tak, že v západní Evropě byl antisemitismus ideologickým problémem, a naopak v Evropě východní se jednalo o problém z hlediska počtu Židů, kde se Židé počítali na statisíce a později na miliony.

Na konci 17. a začátkem 18. století se postavení Židů měnilo. Osvícenci bojovali za toleranci vůči Židům, ale i tak byl jejich postoj zdrženlivý. Byli ochotni udělat výjimku pouze pro ty vzdělané. Židé stále zůstávali jakýmsi státem ve státě, národem v národě. Osvícenské myšlenky vedly ke vzniku moderního antisemitismu, a to zejména ve Francii. Osvícenský filosof Voltaire napadal Židy záměrně, směřoval tím své útoky na katolickou církev, protože z politických důvodů nemohl mluvit přímo.

Existoval-li odpor k emancipaci Židů ve Francii, mnohonásobně větší existoval v Německu a v zemích rakousko-uherské monarchie. Teologové vyjadřovali názor, že židovská povaha je tak špatná, že je nezměnitelná. Podle nich nejsou Židé schopni produktivní práce a pro společnost jsou pouze přítěží. Tyto negativní názory na Židy

---

²⁶ DEŠTĚNSKÝ, Jiří. Systematické otázky: Luther-inspirace pro nacismus. In: *Evangnet.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://www.evangelnet.cz/diskuze/vlakno/forum/teologie/system//2045>

²⁷ LAQUEUR, Walter: *Měníci se tvář antisemitismu – od starověku do dnešních dnů*. Praha, 2007, s. 65.

sdíleli také přední němečtí filosofové (Immanuel Kant, Georg Wilhelm Friedrich Hegel), kteří nebyli v zásadě proti tomu, aby Židé získali stejná práva jako běžní občané, ale pochybovali o tom, zda jsou schopni změnit svou povahu, zformovanou nejen jejich ortodoxním náboženstvím, ale také minulostí a dospět k životu v souladu s přírodou, k lásce, spravedlnosti a pravdě. Domnívali se, že jediným způsobem, kterým toho Židé mohou dosáhnout, je změnit jejich smýšlení, které by neobsahovalo židovské myšlenky, jak tvrdil Johann Fichte. Přijmou-li Židé křesťanství alespoň v praxi a ne jen jako názor, mohou se stát plnohodnotnými občany. Spory o udělení občanských práv se táhly řadu let a skončily bez východiska. Židům byla zaručena svoboda vyznání, ale po právní stránce neexistovali. Byli vyloučeni z veřejné zákonnosti, nemohli vlastnit půdu, směli si ji pouze pronajímat. Byli pokládáni za neproduktivní a zaostalý živel a sváděl se na ně upadající charakter celé země.²⁸

V Rusku měl car Alexandr III. jasnou představu, jak vyřešit židovskou otázku, kterou zformuloval jeho prokurátor Konstantin Pobědonoscev.²⁹ Třetina Židů má zemřít, třetina emigrovat a zbytek se stát křesťany, aby nemohli dále vykořisťovat nežidovské obyvatelstvo.

---

²⁸ Tamtéž, s. 69.

²⁹ Konstantin Petrovič Pobědonoscev (1827-1907) byl ruský právník a politik, vychovatel cara Alexandra III. Obecně vnímaný jako symbol „zpátečnictví“.

1.4 NEJNOVĚJŠÍ DOBA

Nejnámějším protižidovským postojem v našich zemích na konci 19. století byla hilsnerova aféra.³⁰ Jednalo se o obvinění Žida Leopolda Hilsnera z rituální vraždy Anežky Hrůzové, která se odehrála v obci Polná na Moravě roku 1899. L. Hilsner, chudý židovský obyvatel Polné, byl ve dvou soudních procesech odsouzen za vraždu k trestu smrti.

Devatenáctiletá A. Hrůzová se ztratila 29. března 1899 z blízké vesnice Malá Věžnice. Po několika dnech bylo nalezeno její tělo nedaleko Polné, v lese Březina. Mrtvola vykazovala známky značného zápasu, měla roztrhané šaty a na hlavě několik ran. Byla škrcena provazem a na krku měla velkou řeznou ránu. Skutečného pachatele se nikdy vypátrat nepodařilo, ale s největší pravděpodobností se jednalo o sadistický sexuálně motivovaný zločin. Vzhledem k řezné ráně na krku se ihned začalo spekulovat, nejedná-li se o rituální vraždu.

Po několikadenním vyšetřování padla vina na Žida Leopolda Hilsnera. Občané a příslušné úřady Polné zastávaly názor, že se jedná o rituální vraždu a vyšetřovaly tak, aby zjištěná fakta do této teorie zapadala. Na základě místních klepů byl po několika dnech L. Hilsner zatčen. Jelikož nebyl příliš vzdělaný a intelektuálně zaostalý, lhaním a výpověďmi, které neustále měnil, byl snadným cílem antisemitsky zabarveného vyšetřování. Polenské úřady aktivně působily na vyšetřování tak, aby obvinění padlo právě na Žida. Výpovědi svědků musely zapadat do konceptu židovské rituální vraždy. Obvinění padlo bez jakýchkoli přímých důkazů o podílu L. Hilsnera na zločinu. V den vraždy se sice mohl vyskytovat v oblasti lesa Březina, ale indicie pro utvrzení násilného činu vražda, dohledány nebyly. Korunní svědkyně, která krátce před vraždou u lesa muže viděla, odmítla L. Hilsnera identifikovat. Nevlastnil ani oblek, ve kterém měl údajně vraždu spáchat.

Vyšetřující orgány se odmítly zabývat jinými stopami a soustředily se pouze na konstrukci obvinění proti L. Hilsnerovi. Napomohli jim také soudní lékaři, kteří ohledávali tělo. Později byli kritizováni za pochybení jejich výkonu. Na jejich stranu můžeme říci, že v této době nebyli lékaři dostatečně vybaveni na forenzní analýzu těla oběti. Tvrdili, že tělo bylo zcela zbaveno krve. Od této lékařské zprávy chybělo jen málo k uvedení L. Hilsnera do vazby. Má-li se jednat o židovskou rituální vraždu,

---

³⁰ FRANKL, Michal. *Emancipace od židů": Český antisemitismus na konci 19. století*. Litomyšl, 2007, s. 272-303.

pachatelé musejí být tři, přičemž jeden z nich oběť drží, druhý jí podřezává hrdlo a třetí zachycuje tryskající krev z rány. Za pomoci polenských úřadů byl nalezen svědek, jenž tvrdil, že zahlédl další dva Židy pohybující se v osudný den poblíž lesa Březina, z nichž jeden nesl podlouhlý předmět připomínající nůž. „Náhodou“ se přihlásil jistý obyvatel Polné, který potvrdil účast Žida L. Hilsnera v inkriminovanou hodinu na okraji lesa. Výpovědi těchto dvou svědků sehrály ve vyšetřování zásadní roli a v září téhož roku byl L. Hilsner odsouzen v Kutné Hoře, k trestu smrti za podíl na vraždě, která byla spáchána za účelem získání krve.³¹

Tato aféra se stala celonárodní a byla diskutována pro antisemitské zacházení s L. Hilsnerem. Soudní přelíčení probíhala v antisemitské atmosféře, za účasti předních antisemitských novinářů – Jaromíra Huška a Václava Březnovského. Po vynesení rozsudku se L. Hilsner psychicky zhroutil a doznal se ke všemu, z čehož byl obviněn. Jmenoval i své údajné dva spolupachatele. Ti ale jednoznačně dokázali své alibi a L. Hilsner jejich udání stáhl. Císař František Josef I. jeho trest zmírnil na doživotí. Veškeré snahy o revizi procesu nebo omilostnění L. Hilsnera zůstávaly nevyslyšeny. V roce 1918, tedy po dvaceti letech věznění, byl L. Hilsner omilostněn a propuštěn. Do veřejné diskuse, poté co byl L. Hilsner odsouzen k trestu smrti, se také poprvé zapojil Tomáš Garrigue Masaryk. Odmítal myšlenku rituální vraždy. Tvrdil, že je nedůstojná českého národa. Nešlo mu o osvobození L. Hilsnera, ale o to, aby dokázal, že údajná vražda byla jen součástí antisemitské ideologie. Rituální vraždu označil za pověru, která nemá v moderní době co dělat.³² „...když už jsem řekl A, řekl jsem i B a C. Musel jsem k tomu studovat kriminalistiku i fyziologii, o tom všem jsem tenkrát dal veřejnosti podrobnější zprávu. Zajel jsem i do Polné, abych prohlédl místo zločinu a jeho podrobnější okolí. Pak řekli, že jsem za to placen od Židů.“³³ Čeští antisemité zahájili proti Masarykovi nenávislnou kampaň, v níž jej obviňovali z přijetí židovského úplatku. Přicházely mu dopisy od antisemitů, a dokonce byla na dva týdny zakázána jeho přednášková aktivita na univerzitě.³⁴ T. G. Masaryk se nestyděl obvinít bez nejmenších důkazů bratra a matku Anežky Hruškové z vraždy.³⁵ „Masarykovi nešlo o člověka, Masarykovi šlo o zájem Židovstva, které bylo ohroženo prokazováním skutečnosti rituální vraždy....To byl

---

³¹ Tamtéž.

³² RYS, Jan. 1899-1939: *Hilsneriáda a TGM* [online]. Praha, 1939[cit. 2014-04-07]. Dostupné z: http://www.vzdelavaci-institut.info/?q=system/files/Hilsneriada_a_TGM-Jan_Rys.pdf

³³ ČAPEK, Karel. *Hovory s T.G.Masarykem*. Praha, 2012, s. 79.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ RYS, Jan. 1899-1939: *Hilsneriáda a TGM* [online]. Praha, 1939[cit. 2014-04-07]. Dostupné z: http://www.vzdelavaci-institut.info/?q=system/files/Hilsneriada_a_TGM-Jan_Rys.pdf

*pravý smysl Masarykova vystoupení.*³⁶ A. Hružová byla lidem uctívána jako mučednice, byly zdůrazňovány její kladné křesťanské vlastnosti a zbožnost. Tyto vlastnosti měly zpodobňovat fotografie a pohlednice, které byly natištěné. Nejvíce propagačních letáků se objevilo v době, kdy byl nad L. Hilsnerem vynesena rozsudek. Protokoly ze soudního procesu byly přetištěny v mnoha novinách a také vycházely jako levné sešity.

Po období Hilsnerových procesů a neustálého poukazování na jeho vinu, které se stávalo i předmětem běžných hovorů, je patrné, že židovské soužití s nežidovským obyvatelstvem bylo narušeno. Přispěla k tomu antisemitská propaganda a značnou roli také sehrála propaganda v politické sféře. Možnost, že Židé za bílého dne vraždí nežidy, způsobovala ohrožení každodenního života. V době hilsneriády vedl tento fakt k ochlazení společenských vztahů se Židy a také tato událost ovlivnila smýšlení českých politiků, novinářů, intelektuálů a veřejně působících osob na přelomu století. Můžeme shrnout, že řada antisemitských prvků, které se kvůli této kauze vyskytovaly, předznamenaly minimálně charakter odvíjejícího se českého antisemitismu ve století dvacátém. Velká část české společnosti vstupovala do nového století s antisemitskými názory, jejímž cílem bylo zničení židovské existence.

Náboženství v 19. století zesláblo, ale antisemitismus nikoli. Radikální antisemité tvrdili, že Židé mají takovou povahu, kterou nelze konkurovat křesťanům a nedalo by se Židům důvěřovat ani poté, co by se zřekli své náboženské víry. Lingvista Max Müller³⁷ vytvořil pojem „árijsství“ a v roce 1892 jej obhajoval na mezinárodním kongresu orientalistů. Později prohlašoval, že nic jako árijská rasa neexistuje.³⁸ Tato teorie nebyla pro antisemity přijatelná a ve 20. století ji kritizoval Adolf Hitler v knize *Mein Kampf* (1925). Bohužel neskončilo pouze u myšlenek, ale své počínání uvedl do praxe. Raní antisemité (Paul de Lagarde, Eugen Dühring) pohlíželi na Židy jako na „cizopasníky“, kteří musejí být vymýceni. Přínejmenším je chtěli znovu pozavírat do ghett, jako tomu bylo v novověku, ale nejlepším možným řešením by byla deportace. Jako konečné útočiště byl navrhován ostrov Madagaskar. Této myšlenky se chopili nacisté před tím, než se rozhodli pro masové vyhlazování cyklonem B. Dokonce, v roce 1937, byla na Madagaskar vyslána studijní komise, která zkoumala možnosti

---

³⁶ Tamtéž.

³⁷ Friedrich Max Müller (1823-1900) byl britský filolog, lingvista a orientalista německého původu. Zabýval se mytologií a dějinami náboženství, zvláště však vlivem jazyka na vznik árijské rasy.

³⁸ JUSTOŇ, Zdeněk. Friedrich Max Müller. *Magazinuni.cz* [online]. 2006, č. 9 [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://magazinuni.cz/ruzne/skryte-zkusenosti/friedrich-max-muller/>

židovského vystěholectví na tento vzdálený ostrov.³⁹ A. Hitler preferoval Palestinu jako zamýšlené území pro vystěholectví, byly zde ale i jiné návrhy, například návrh na odsun do pustých, nehostinných krajů světa, které by stěží mohly zajistit obživu lidským bytostem, a které by vylučovaly možný rozkvět židovstva. Vedle Palestiny se uvažovalo o Ekvádoru, Kolumbii nebo Venezuele. Z těchto plánů ovšem nic konkrétního nevzešlo.⁴⁰

Židé pro nacisty představovali podřadnou rasu, protože byli snědí, s krátkými hákovitými nosy, odulými rty a kulatými zády. Jejich postava připomínala nafouknutý míč s plochými nohama. Neuměli pořádně chodit, stát rovně a výrazně gestikulovali. Nemyli se, páchli cibulí nebo česnekem, chovali se nevhodně, hlučně, byli zbabělí a vyhýbali se čestnému boji.⁴¹ Pro rozvoj jiných národů představovali smrtelné nebezpečí. Takovýto byl obraz Žida, jak ho zpodobňovaly romány a karikatury ve spoustě zemí 19. a 20. století.

Hlavním dějištěm antisemitismu mezi dvěma světovými válkami byla východní Evropa, i když nesmíme opomenout ani situaci na sklonku 20. let v Německu. Ve východní Evropě bylo Židů mnohem více než v Evropě střední a západní.⁴² Antisemitismus v těchto zemích zesílil vlivem světové hospodářské krize, protože Židé měli být odpovědní za ekonomickou bídu. Nedílnou součástí byl také vzestup nacismu a fašismu. Rok 1933 představoval předěl v evropské politice. Rovnováha moci v Evropě se změnila a nacisté s ochranou menšin skoncovali, i když jejich práva byla zakotvena v Ústavní listině. „*Jakýkoli způsob násilného odnárodňování je nedovolený. Nešetření této zásady může zákon prohlásiti za jednání trestné.*“⁴³ Všechna velká židovská společenství byla ve východní Evropě předmětem rostoucího antisemitismu. Nacismus utvářel evropský politický život více než jakékoli jiné politické hnutí.⁴⁴ Paradoxní je, že v počátcích některých politických stran, antisemitismus téměř neexistoval. Jako příklad můžeme uvést Itálii, kde se fašismus zrodil. Situace se v Itálii změnila až v roce 1938, kdy přijala, hlavně v důsledku vzestupu Německa, rasové antisemitské zákony.

---

³⁹ ČAPKOVÁ, Kateřina a FRANKL Michal. *Nejisté útočiště: Československo a uprchlíci před nacismem, 1933-1938*. Praha, 2008, s. 201.

⁴⁰ KERSHAW, Ian. *Hitler: 1936-1945 : Nemesis*. Praha, 2004, s. 261.

⁴¹ LAQUEUR, Walter: *Měníci se tvář antisemitismu – od starověku do dnešních dnů*. Praha, 2007, s. 149.

⁴² V Polsku Židé tvořili 12 procent obyvatel, v Maďarsku 6 procent, v Rumunsku 5 procent. ČAPKOVÁ, Kateřina a FRANKL Michal. *Nejisté útočiště: Československo a uprchlíci před nacismem 1933-1938*. Praha, 2008, s. 335.

⁴³ Ústavní listina Československé republiky. In: 1920. 1920. Dostupné z: http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1920.html

⁴⁴ Výjimkami byly pouze Velká Británie, Francie a skandinávské země.

Pro jasnější pochopení zacházení se Židy během druhé světové války jsem do této podkapitoly vložila kratší analýzu osoby A. Hitlera, kde se pokusím nastínit zrod jeho antisemitismu a antisemitské smýšlení, dále pak shrnu problémovou situaci se Židy v krátkém nástinu před samotným vypuknutím druhé světové války a zacházení se Židy během ní.

Adolf Hitler (1889-1945), který se stal antisemitou za svých mladých let ve Vídni, kde v té době propukal antisemitismus, znal dobře myšlenku této teorie a sdílel ji. V předválečných letech byli někteří jeho přátelé Židé nebo měli alespoň židovské kořeny a neexistují žádné poznámky, že by již tehdy smýšlel protižidovsky.⁴⁵ Víme ale, že v pozdějších letech byl jeho antisemitismus radikální. V *Mein Kampf* píše, že se stal antisemitou v důsledku jakési duchovní krize, ale o konkrétních případech vzniku se nedozvídáme.⁴⁶ Albert Speer⁴⁷ o něm napsal: „*Nenávist k Židům byla Hitlerovou hlavní hnací silou, možná dokonce jedinou.*“⁴⁸

Po nástupu k moci v roce 1933 začali nacisté, v čele s A. Hitlerem, ihned s diskriminací Židů a vylučovali je z německé společnosti. „*Židovské podniky se pročešou. Potom Židé dostanou bazén, pár kin a restaurací. Jinam jim bude vstup zakázán. S Berlínem jakožto s židovským rájem se musí skoncovat. V každém případě teď budeme postupovat radikálněji.*“⁴⁹ V září roku 1935 byly na stranickém sjezdu NSDAP⁵⁰ přijaty norimberské zákony⁵¹, které Židy odsoudily do podřadné role. Pokusily se stanovit, kdo má být pokládán za Žida, byla zakázána manželství mezi Židy a nežidy, dokonce se mimomanželské sexuální styky staly zločinem, za které byly těžké tresty. „*Mezi námi a mezi Židy je propast, která se nedá ničím překlenout! Ani ne láskou!*“⁵² Protižidovská opatření zesílila v letech 1937-1938, kdy byli němečtí Židé definitivně vypuzeni z hospodářského života a jejich majetek jim byl odebrán. Nacistická protižidovská politika se změnila v teror po události nazývané Křišťálovou

---

⁴⁵ KERSHAW, Ian. *Hitler: 1936-1945 : Nemesis*. Praha, 2004, s. 132.

⁴⁶ HÁJEK, Jiří. *Hitlerův Mein Kampf: Z bible německého nacionálního socialismu s komentářem Jiřího Hájka*. Liberec, 1993, s. 43.

⁴⁷ Albert Speer (1905-1981) byl architekt, jeden z ministrů Adolfa Hitlera a jeho poradce.

⁴⁸ HÁJEK, Jiří. *Hitlerův Mein Kampf: Z bible německého nacionálního socialismu s komentářem Jiřího Hájka*. Liberec, 1993, s. 48.

⁴⁹ KERSHAW, Ian. *Hitler: 1936-1945 : Nemesis*. Praha, 2004, s. 189.

⁵⁰ National-Sozialistische Deutsche Arbeiterpartei (NSDAP), její pokračovatelkou byla Sudetendeutsche Heimatsfront a od roku 1935 Sudetendeutsche Partei (SDP).

⁵¹ Rasistické zákony o ochraně německé krve a cti, na jejichž základě byla prováděna genocida.

⁵² DEML, Jakub. *Mé svědectví o Otokaru Březinovi*. Olomouc, 1994, s. 426.

nocí.⁵³ Ta zanechala v myšlení A. Hitlera výraznou stopu. Nejméně dvacet let zastával názory, v nichž se mísil strach a hnus, které vedly k patologickému postoji proti Židům. Byli pro něho ztělesněním zla.⁵⁴ Pronásledování Židů bylo charakteristické svým chaotickým a často spontánním průběhem a neobyčejnou brutalitou. Deportace Židů nejdříve směřovaly do velkých ghatt, do pracovních táborů a pak rovnou do táborů vyhlazovacích. Nejznámějšími „továrnami na smrt“ byly Majdanek, Treblinka a Osvětim-Březinka.

V další části této podkapitoly bych ráda přiblížila, koncentrační tábor Osvětim-Březinka, ve kterém během vyhlazování zemřelo 1,4-1,7 milionů lidí,⁵⁵ ať už na následky podvýživy, vyčerpání z celodenní práce nebo někteří podleli dlouhodobému fyzickému týraní ze strany německých důstojníků. Stovky vězňů z koncentračního tábora také sloužily k pokusům lékařů, zejména Josefa Mengeleho.

S výstavbou koncentračního tábora Osvětim se začalo v dubnu roku 1940, pod vedením pozdějšího velitele tábora Rudolfa Hösse. První vězni sem byli deportováni již v červnu 1940 většinou z politických důvodů, až později byli přivlečeni první Židé a další lidé určeni k hromadné genocidě. První plynová komora byla v Osvětimi zřízena v září 1941. Smrtícím plynem se stal cyklon B, což byl prostředek určený původně k deratizaci. Systém plynových komor byl důmyslně propracovaný. Komory byly postaveny do podoby sprchovacích a dezinfekčních místností, aby tak vězni mohli nevědomky a „dobrovolně“ odcházet na smrt. Jedním z nejznámějších osvětimských lékařů se stal Josef Mengele,⁵⁶ který prováděl bezohledné pokusy zejména na ženách.

Těsně před příchodem Rudé armády bylo nařízeno naprosté zdemolování plynových komor i spaloven pro veškeré zahlazení stop a několik tisíc vězňů bylo posláno na tzv. pochody smrti. Koncentrační tábor Osvětim byl osvobozen 27. ledna 1945. Tento den je proto věnován všem obětem holocaustu a zločinům proti lidskosti.⁵⁷

V první kapitole bylo poukázáno na příčiny vzniku antisemitismu, které se datují až do dob starověku a ještě dávno před ním. Již v Bibli, konkrétně ve Starém zákoně, se pojednává o prvních protižidovských postojích způsobených vraždou Ježíše, z jehož smrti nesli vinu právě Židé. Starověký Egypt byl místem, kde nesnášenlivost vůči

---

⁵³ Toto pojmenování proto, že nesčetné množství střepů rozbitého skla, pokryly berlínské chodníky před židovskými obchody.

⁵⁴ KERSHAW, Ian. *Hitler: 1936-1945 : Nemesis*. Praha, 2004, s. 224.

⁵⁵ KRAUS, Ota a KULKA Erich. *Továrna na smrt: dokument o Osvětimi*. Praha, 1957, s. 118.

⁵⁶ Josef Mengele (1911-1979) byl německý lékař SS, přezdívaný anděl smrti, který prováděl v Osvětimi sadistické pokusy na vězňích, zejména experimentoval se sterilizací žen a s dvojčaty.

⁵⁷ KRAUS, Ota a KULKA Erich. *Továrna na smrt: dokument o Osvětimi*. Praha, 1957, s. 136.

Židům čteně propukala a obyvatelé jim život velmi znepríjemňovali. Ve středověku docházelo k častým pogromům vůči Židům, které jsou přiblíženy v krátkém nástinu a k jejich neustálému pronásledování. Novověk je typický lamentováním nad místy, kam by mohli být Židé odsunuti. S touto problematikou neodmyslitelně souvisí postava Adolfa Hitlera, která byla přiblížena a pokusila jsem se poukázat na zrod jeho antisemitismu, jež souvisí s definitivním vyřešením židovské otázky v podobě koncentračních táborů. Byl zde vysvětlen pojem antisemitismus a z řady definic představeny některé teorie, které jej definují.

2 KATOLIČTÍ SPISOVATELÉ PRVNÍ REPUBLIKY

Z velkého počtu katolických literátů, kteří psali protižidovsky, jsem vybrala ty, kteří byli podle mého názoru vůči Židům nejkritičtější, publikovali četné texty a byli „slyšet“ nejvíce. Dalším důvodem je rozsah textů k dispozici, ze kterých jsem mohla čerpat. Studie se zabývá analýzou díla Jakuba Demla, Jaroslava Durycha, Rudolfa Iny Malého, Josefa Konstantina Miklíka a Jana Zahradníčka, konkrétně rozborem jejich díla, především prózy a jiné. Za zmínku také stojí další protižidovsky smýšlející katolíci, jež by do tohoto tématu mohli patřit, ale z rozsahových důvodů jsem je již nezařadila. Jedná se o Stanislava Berounského, Jana Čepa, Alfreda Fuchse, Jana Jiřího Rückla, Jana Scheinosta a Karla Schulze.

Jakub Deml (1878-1961) byl básník, prozaik a esejista. Seznámení s Otokarem Březinou ho přivedlo k rozhodnutí vstoupit do bohosloveckého semináře v Brně. Přátelství s O. Březinou v podstatě ovlivnilo celý jeho život, neboť se stal jeho idolem. Během života působil jako katolický kněz na různých místech Moravy, pokusil se o syntézu katolictví se sokolnictvím, ovšem neúspěšně a ze spolku později vystoupil. Smrt O. Březiny způsobila v jeho tvorbě a životě krizi. J. Durych o něm napsal: „*Smích Jakuba Demla byl měřítkem jeho přestálých utrpení a vítězství. Smích se zrodí z bolesti...Kdo jej zná a čte pak jeho knihy, může poznávat z jeho vět sled katastrof a katarzí a dynamiku citovou s jakousi přesností, která je dosti nutná pro poznání jeho díla, v němž se spojuje tolik hlasů v jediný sbor, že často jediná věta hraje všemi plameny bolesti, úžasu, záhad i vykoupení nebo zavržení, až se dech tají...Tím svým smíchem dává Jakub Deml svým přátelům v osobním styku nejvíce. Není to smích lehce nabytý a je nutno jeho klíč a stupnici pozorně vystihnout. Pak lze porozumět jeho soudu, jeho dílu a odkazu. Ten smích potěšuje a posiluje.*“⁵⁸ V souvislosti se smrtí O. Březiny kritizoval společensko-politickou situaci v Československu, dokonce byl postaven před soud pro urážku prezidenta. Jeho práce *Mé svědectví o Otokaru Březinovi (1931)* byla odsouzena veřejností. V letech 1943-1945 nesměl publikovat a po roce 1945 byla jeho publikační činnost prozkoumávána a nakonec shledána za bezúhonnou.⁵⁹

Jaroslav Durych (1886-1962) byl básník, prozaik a esejista. Na studium byl dán pod podmínkou, že se stane knězem, on ovšem vystudoval Lékařskou fakultu Univerzity Karlovy v Praze. Měl řadu přátel mezi katolickými literáty a umělci,

⁵⁸ DURYCH, Jaroslav a Zuzana FIALOVÁ. *Jaroslav Durych: Publicista*. Praha, 2001, s. 72.

⁵⁹ OLÍČ, Jiří. *Čtení o Jakubu Demlovi*. Olomouc, 1993, s. 4-171.

dokonce se ztotožnil s tradicí protireformačního katolicismu. Negativní vztah k Československé republice, která mu byla projevem zesvětštění a duchovního úpadku, přivedla J. Durycha k přilnutí k autoritativním režimům v katolické Itálii a Španělsku a zároveň k řadě útoků proti představitelům demokratické kultury, například Karlu Čapkovi, kdy v časopise *Rozmach* zveřejnil otevřený dopis, kde například zpochybňuje víru K. Čapka. „*Hájíte-li něco či někoho, míváme dojem, že hájíte jen malé zlo uprostřed velkého zla. Nezdá se nám, že byste v cokoliv věřil či cokoliv miloval. To by ovšem nebylo vadou, poněvadž náboženství zjevného neuznáváte. Srozumitelnější jste nám tehdy, když něco potíráte...Potírat fašismus – k tomu dnes u nás opravdu není třeba odvahy ani váhy Vašeho jména.*“⁶⁰ Tímto článkem byla poznamenána literární prestiž J. Durycha, protože napadl spisovatele světového jména a demokraticky smýšlejícího občana, což se projevilo v dlouholeté publikační přestávce.

Rudolf Ina Malý (1889-1965) byl autorem, pro nějž katolicismus znamenal ideový základ. Své myšlení založil na pojmu kvalitativní demokracie a na katolicismu románském, protože několik let působil jako československý diplomat v Itálii. Ovšem do aktivní politiky se nezapojil. Jeho kvalitativní demokracie a fašismus pro něj zůstaly pouze myšlenkovou záležitostí, která bude vysvětlena dále.⁶¹

Josef Konstantin Miklík (1886-1947) byl publicista a teolog. Teologii studoval na Teologické fakultě Karlovy univerzity v Praze. Působil v církevních institucích a na české katolické scéně jako určitý solitér. Veškerou svou písemnou činnost věnoval otázkám kulturním a politickým, proto byl často předmětem polemik a respektu.⁶²

Jan Zahradníček (1905-1960) byl básník, esejista a překladatel. Janovým křesťanským patronem byl Jan Zlatoústý, o kterém se dozvídáme v předchozí kapitole. Studoval germanistiku na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, ale studia nedokončil a složil pouze knihovnickou zkoušku. Věnoval se své tvorbě, kterou ovlivňovala pevná křesťanská víra, a překládal básnická díla. František Xaver Šalda ho nazval velikým kouzelníkem verše.⁶³ V souvislosti s celoevropskou politickou krizí se na sklonku 30. let prohluboval Zahradníčkův prožitek národu a budoval ideu češství. Po roce 1945 bývá kritizován pro svůj ostrý katolicismus. Za ukrývání rodinných příslušníků generála Ludvíka Svobody byl v roce 1952 odsouzen k třinácti letům vězení. V roce 1956 mu byl trest snížen na devět let a nakonec byl propuštěn na

⁶⁰ DURYCH, Jaroslav a Zuzana FIALOVÁ. *Jaroslav Durych: Publicista*. Praha, 2001, s. 206.

⁶¹ PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v kontextech, 1918-1945*. Praha, 2010, s. 716-717.

⁶² Tamtéž, s. 696.

⁶³ ŠALDA, Xaver František. *Šaldův zápisník VI*. Praha, 1933-1934, s. 26-30.

amnestii v roce 1960⁶⁴ na pohřeb jeho dvou dcer, které se otrávil houbami. Po několika měsících trápení však zemřel.

2.1 MYŠLENKY KATOLICKÝCH INTELEKTUÁLŮ

Katoličtí spisovatelé představovali výrazný proud uvnitř katolické církve. Jednalo se o básníky, kněží, politiky, kteří byli nespokojeni s postavením katolické církve i náboženského života v československém státě. Snažili se obnovit pozici státu a váhu církve. Mezi těmito katolíky „bojovníky“ představovali nejvýraznější část tzv. nepolitických katolíků.⁶⁵ Neorganizovali se v žádné politické straně, ale do politického života vstupovali svou spisovatelskou a publikační činností. Inspirace čerpali z teologických a filozofických námětů nebo pozorováním nábožensko-politických poměrů jiných evropských států. Jejich společným cílem bylo vybudování tzv. křesťanského státu. Cítili povinnost podporovat křesťanský program, a proto ve svých dílech zdůrazňovali řád, mravnost, úctu k zemi a k půdě, ale názorově se lišili v realizaci těchto zásad.⁶⁶ Literárně nejčinnější byli protireformně a protimodernisticky zaměřeni katolíci, jež inspiroval bojovný katolicismus J. Durycha.

Než představím antisemitské myšlenky katolických intelektuálů a interpretuji jejich díla, budou zde uvedeny názory katolických intelektuálů na demokratické Československo, od nějž se odvíjela kritika na uspořádání společnosti a tím pádem i jejich kritické vyjadřování vůči obyvatelstvu dané země, mezi které patřili i Židé. Nemůžu vytrhnout z kontextu tuto problematiku, neboť k tématu patří z toho důvodu, že katoličtí intelektuálové nejen, že smýšleli protižidovsky, ale také protidemokraticky a stejně jako Židy považovali za národ nehodný žít v této zemi, i demokracii považovali za typ společenského uspořádání, které není v souladu s křesťanskými hodnotami.

Nejhlouběji promyšlenou myšlenku křesťanského státu měli R. I. Malý a J. K. Miklík. J. K. Miklík útočil zejména na demokratický a liberální charakter československého státu, podle něj je demokracie slabá proto, že nerozvíjí sebevědomé a politické uvědomění občanů, nevládnou zde všichni, ale jen představitelé stranických aparátů.⁶⁷ „*Demokracie nehlídaná a bezpečná je systém korupce, plášť zastírající*

---

⁶⁴ MED, Jaroslav. *Literární život ve stínu Mnichova, 1938-1939*. Praha, 2010, s. 179.

⁶⁵ Část katolické inteligence a příslušníci řeholních řádů.

⁶⁶ ŠMÍD, Marek. *Nepřítel první republika: radikalizace skupin českých katolických intelektuálů v letech 1918-1938*. Brno, 2012, s. 46.

⁶⁷ Tamtéž, s. 70.

*bezdnou hnilobu a ničemnost státu.*⁶⁸ R. I. Malý své pojetí demokracie ilustroval na instituci katolické církve, kdy i papež je volen jako kterýkoliv prezident a může se jím stát kterýkoliv věřící člověk. Představoval si ji jako systém kázně, pořádku, autority, solidarity a národní cti založený na zodpovědných osobách.⁶⁹

Velmi kriticky reagovali katoličtí intelektuálové na ekonomické, společenské a politické poměry po vzniku první republiky. Podle J. Durycha je demokracie „*vláda, zaručující každému člověku přirozené minimum lidského práva, a to zaručující nikoliv jen teoreticky, nýbrž fakticky. Kdo tohoto minima pozbude, propadá buď svobodou, nebo životem.*“⁷⁰ K demokracii jako ke společenskému systému se také kriticky vyjadřoval J. K. Miklík, který ji považoval za nemravný systém, jež vede k oligarchii. Jedná se o nerozvinuté sebevědomí občanů a jejich politické uvědomění. Vládou zde pouze představitelé stranických aparátů, kteří usilují o moc prostřednictvím poslaneckých mandátů.⁷¹ Snažil se dokázat tvrzení, že demokracie je vláda lidu na případě Německa, kdy se A. Hitler dostal k moci vítězstvím ve svobodných volbách a domníval se, že si lidé nejsou rovni. R. I. Malý zastával názor, že „...špatná a falešná je pouze ideologie a praxe, která demokratické ideály oddělila od jejich pravé podstaty, kterou je křesťanství.“⁷² Katolíci byli vůči demokracii kritičtí proto, že toto uspořádání negovalo všechny hodnoty, jež jim byly blízké. V jejich dílech získala demokracie anarchistický nádech. Důkazem byla vláda všech vrstev společnosti. Zdůrazňovali hodnoty katolické a věřili, že příklonem k autoritativní formě vlády se jim podaří obnovit přirozený řád hodnot, a to hodnot mravních a duchovních. Právě tyto hodnoty demokracie postrádala.

Na vznik československého státu reagoval jako první J. Durych. Vznik nové republiky přivítal, ale vyjádřil zklamání z jejího každodenního fungování a z odklonu společnosti od církve. Jeho výtka byla založena na tom, že se československý stát dopustil útoků na katolickou církev a katolictví nepřijal za státní náboženství. S tím souvisela také kritika prvního československého prezidenta – Tomáše Garrigua Masaryka. Na stranu J. Durycha se přiklonil R. I. Malý, který své kritické připomínky vyslovil v díle *Kříž nad Evropou* (1935). I J. Deml si myslel, že nový stát bude vycházet

---

⁶⁸ MIKLÍK, Josef Konstatntin. *Kniha o dobrém zřízení státu: Kritika demokracie a nový politický systém.* Praha, 1931, s. 118.

⁶⁹ MALÝ, Rudolf Ina. *Kříž nad Evropou: Revoluce dvacátého století.* Praha, 1935, s. 226.

⁷⁰ FIALOVÁ, Zuzana. *Jaroslav Durych: Publicista.* Praha, 2001, s. 302.

⁷¹ MIKLÍK, Josef Konstatntin. *Kniha o dobrém zřízení státu: Kritika demokracie a nový politický systém.* Praha, 1931, s. 23.

⁷² MALÝ, Rudolf Ina. *Kříž nad Evropou: Revoluce dvacátého století.* Praha, 1935, s. 226.

z křesťanských tradic. Jeho kritika dokonce dospěla tak daleko, že za urážku prezidenta byl postaven před soud. T. G. Masaryk ale soudní proces zrušil, čímž si v očích katolických intelektuálů vysloužil uznání.⁷³ Katoličtí intelektuálové snili o křesťanském státě, v němž se stane katolická církev jediným vyznáním všech obyvatel země. Československo ale vzniklo v poměrech, kdy věřící z církve vystupovali. Místo k zakotvení křesťanství ve společnosti docházelo k ateizaci.

Katoličtí intelektuálové ostře útočili na stranický a volební systém. Zavrhovali jednotlivé politické strany, které rozdělují národ podle svých sobeckých zájmů. Proto se podle R. I. Malého měly stát politické strany národními, aby mezi nimi neexistovaly odlišnosti. V principu politického stranictví viděl J. Durych pouze zájmy určitých skupin, které se rozhodly prosazovat své názory na úkor celku. Představitelé politických stran parodoval a proti těm, které by mu mohly být ideově nejbližší,⁷⁴ vystupoval obzvláště kriticky. Ty označoval za akciové společnosti. Vadilo mu, že politické strany s diametrálně rozlišnými názory, uzavíraly kompromisy a v tomto ohledu je vnímal jako sekty. Omezené kandidátní listiny považoval za výsměch občanům země a omezení jejich voličských práv. Shodoval se s T. G. Masarykem, neboť oba prosazovali přímou demokracii, ve které by lid vykonával veškerou moc bez volených zástupců. Byl zastáncem toho, aby se občané mohli podílet co největší měrou na chodu státu. Tytéž politické názory zastával i J. K. Miklík, který podporoval nesouhlas J. Durycha proti kandidátkám a sám kritizoval také systém voleb, protože politické strany byly posedlé honbou za mandátem. Usilují o své vlastní dobro, a ne o dobro občanů daného státu. Mohl se tedy přiklonit jako stoupenec myšlenky J. Durycha přímé demokracie. Jednou z možností, jak zamezit krizi v demokracii, viděli v autoritativních režimech, zejména pak ve fašismu, který nedovolil vládnout více politickým stranám, ale politické spektrum by ovládala pouze jedna nejsilnější strana.

Fašismus vznikl v roce 1919 v Itálii, kde Benito Mussolini založil *Svaz italských spolubojovníků*, který můžeme považovat za základ budoucí fašistické strany. Fašismus, stejně jako nacismus, spočívá na čtyřech základních idejích – na ideji nacionalismu, rasismu, korporativismu a ideji iracionalismu. Tento model se stal v mnoha ohledech vzorem autoritativním vůdcům i českým intelektuálům.⁷⁵

---

⁷³ ŠMÍD, Marek. *Nepřítel první republika: radikalizace skupin českých katolických intelektuálů v letech 1918-1938*. Brno, 2012, s. 93.

⁷⁴ Československá strana lidová a Národní demokracie.

⁷⁵ ŠMÍD, Marek. *Nepřítel první republika: radikalizace skupin českých katolických intelektuálů v letech 1918-1938*. Brno, 2012, s. 127.

J. Deml a R. I. Malý považovali také liberalismus a kapitalismus za nevhodné politické systémy, které je třeba odmítnout. R. I. Malý pro tyto účely vytvořil koncept tzv. kvalitativní demokracie, která je možná pouze tehdy, „*je-li jejím trvalým základem pevný a určitý řád mravní a duchovní. Právě proto je kvalitativní demokracie možná jen tehdy, je-li jejím trvalým základem takový řád jako je náboženský řád katolický – takový řád, který je platný a závazný pro všechny lidi bez rozdílu a který zavazuje a řídí nejenom jejich vnější chování, ale i jejich vnitřní povahu. A který zavazuje, řídí a vychovává nejenom život všech občanů jednoho státu, ale i národní smýšlení ostatních států...*“⁷⁶

Proti náboženským poměrům v nově vzniklém státě a tolerantním katolíkům vystupoval J. Durych, který vedení *Československé straně lidové*⁷⁷ zazlíval neúspěšnost v prosazování požadavků na římskokatolickou církev, kdy žádali přepracování učebnic v katolickém duchu a vrácení křížů do škol, zákaz rozvodů, pohřbívání žehem, likvidaci nemravné literatury a umění celkově. Na adresu ČSL v mnoha případech vystupoval přehnaně kriticky a nespravedlivě z toho důvodu, že nesouhlasil s tím, že ČSL upřednostňovala zájmy stranické před zájmy náboženskými. Rozlišoval mezi ČSL a církví, přičemž ČSL viděl jako slabší.⁷⁸ Těšil se z rozvoje nově vzniklé Církve československé proto, že to bylo nepříjemné zastáncům ČSL.

---

⁷⁶ MALÝ, Rudolf Ina. *Kříž nad Evropou: Revoluce dvacátého století*. Praha, 1935, s. 92.

⁷⁷ Dále jen ČSL.

⁷⁸ FIALOVÁ, Zuzana. *Jaroslav Durych: Publicista*. Praha, 2001, s. 270.

2.2 ANTISEMITISMUS KATOLICKÝCH INTELEKTUÁLŮ A JEHO PŘÍČINY

Vztah katolických intelektuálů k antisemitismu odhaluje jejich schopnosti a dovednosti přijímat, snášet, respektovat a vážit si Židů jako odlišné náboženské skupiny.⁷⁹

Československá republika byla zemí, kde žilo 2,4 %⁸⁰ židovského obyvatelstva. Byla jim zaručena rovnoprávnost s ostatním obyvatelstvem, která byla zakotvena v ústavě z roku 1920.⁸¹ „*Všichni obyvatelé republiky Československé požívají v stejných mezích jako státní občané této republiky na jejím území plné a naprosté ochrany svého života i své svobody nehledíc k tomu, jakého jsou původu, státní příslušnosti, jazyka, rasy nebo náboženství. Úchytky od této zásady jsou přípustny jen, pokud právo mezinárodní dovoluje...Svoboda osobní se zaručuje. Podrobnosti upravuje zákon jako součást této ústavní listiny.*“⁸² Židé mohli rozvíjet své aktivity a zastávat nejvyšší státní funkce. Bohužel ani v Československu se nepodařilo zabránit všem protižidovským nepokojům, které zde mají své kořeny. Nejednalo se ani tak o souvislou tradici, jako spíše o mimořádný jev, vyskytující se ve vypjatých situacích, k nimž docházelo od konce 19. století. Za příklad můžeme uvést již zmíněnou hilsnerovu aféru v předchozí kapitole. Antisemitismus se v českých zemích nejvíce projevoval ve 30. letech, kdy se meziválečné Československo stalo domovem židovských občanů ze sousedních zemí, kteří byli pro své náboženské vyznání pronásledováni. Většina antisemitských tendencí vystoupila na povrch v českém katolicismu až po období Mnichova.

Katolíci vnímali Žida jako nepřitele především pro jeho vztah ke katolické církvi, jenž byl kritický. Mnozí věřili, že Židé pracují proti církvi a mají na svědomí zničení árijské kultury. Důvodem jejich antisemitismu mohl být i fakt, že Židé patřili ke střední či vyšší střední sociální třídě. Ovšem většina důvodů byla iracionální povahy a nešlo je logicky vysvětlit nebo obhájit. Protižidovský postoj katolických intelektuálů sloužil jako prostředek k nastínění nespokojenosti demokratické a náboženské první republiky, a k možnosti, jak vysvětlit tuto nevraživost jejím hlavním představitelům –

---

⁷⁹ ŠMÍD, Marek. *Nepřítel první republika: radikalizace skupin českých katolických intelektuálů v letech 1918-1938*. Brno, 2012, s. 148.

⁸⁰ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938): Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929)*. Praha, 2003, s. 88.

⁸¹ Ústavní listina Československé republiky. In: 1920. 1920. Dostupné z: http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1920.html

⁸² Tamtéž.

prezidentu T. G. Masarykovi a ministru zahraničí E. Benešovi. Články proti Židům publikovali zejména v týdeníku *Národní Obnova*.

Z katolických intelektuálů se averze vůči Židům a židovství nejsilněji projevíly u J. Demla. Židy obviňoval z vraždy Ježíše Krista a jejich pronásledování pokládal za spravedlivý trest: „*Židé stojí v čele všech bojů a front proti Církvi římskokatolické. Je to jejich kletba a trest dějinný za to, že ukřižovali Mesiáše.*“⁸³ Jeho antisemitismus vycházel z celkové zaujatosti vůči československému státu, demokracii, liberalismu a české kultuře celkově, kterou vinil ze sympatií se Židy. Nabádal k povšimnutí si, že kdykoliv se objeví nějaký rozkol nebo rozvrat, je u toho přítomen Žid. Jeho nenávisť vůči Židům narostla nejvíce po roce 1938, kdy J. Deml tvrdil, že židovství nemusí být pouze otázkou krve, ale je určeno zejména povahovými vlastnostmi. „*Židé jsou živé rozvratný, revoluční, ve všem, leptají.*“⁸⁴ Nálepka Žid pro něj byla spíše národnostním než náboženským označením, jelikož církev je jen jedna, a to římskokatolická, kdežto židovství je jen smluvní organizací osoby k osobě, která nemůže být nikdy světovou, všelidskou.⁸⁵ Žida nepovažoval za člověka v pravém slova smyslu, je to pouze stádium člověka, které ještě neumí mluvit. J. Deml o Židech řekl: „*Je to rasa degenerovaná, zestárlá, racionalistická, což je patrné i z toho, že nemají studu, ani výčitek svědomí, prohřeší-li se proti studu. Chodí do hampejzuj jako jiní lidé do cukrárny.*“⁸⁶

Nejsilněji se jeho antisemitské averze projevíly v díle *Mé svědectví o Otokaru Březinovi*, které J. Deml vydal po smrti přítele a básníka O. Březiny. Někdy lze těžko rozlišit, zda se jedná o Demlovy myšlenky nebo pouze tlumočí názory O. Březiny. „*Kde vládnou Židé, tam národ hyne, je to znamením konce jako vši.*“⁸⁷ Židům také vytýkal, že nemohou porozumět básnickému dílu O. Březiny. „*Žádný nekatolík nemůže porozumět básnickému dílu O. Březiny a ze všech nejméně a nejsprávněji může mu porozumět Žid.*“⁸⁸ V tomto díle napadá i jiné přední české spisovatele a zpochybňuje jejich cit pro český jazyk. „*Vrchlického otec byl pokřtěný Žid, také Zeyer byl z krve židovské, proto nedosáhli ve svém díle hloubky českého jazyka.*“⁸⁹ Ztotožňuje se se dvěma základními znaky, jak Židy definoval O. Březina. Jsou smyslní a tělesní a v duši

⁸³ DEML, Jakub. *Mé svědectví o Otokaru Březinovi*. Olomouc, 1994, s. 359.

⁸⁴ Tamtéž, s. 425.

⁸⁵ Tamtéž, s. 322.

⁸⁶ Tamtéž, s. 469.

⁸⁷ Tamtéž, s. 362.

⁸⁸ Tamtéž, s. 366.

⁸⁹ Tamtéž, s. 396.

problematičtí, mají v duši peklo a to i za předpokladu, že si toho nejsou vědomi. „*Jsou to nomádi, kteří cestují, užívají si světa všemi smysly a radují se z toho.*“⁹⁰

Antisemitismus J. Durycha nebyl tolik propagovaný jako ten J. Demla. Protižidovský postoj ospravedlňoval biblickým, nikoliv rasovým původem. Dokonce velmi blízce na jedné ze svých knih spolupracoval s židovským překladatelem, básníkem a publicistou Pavlem Eisnerem. Celkově byl jeho vztah k Židům spíše lhostejný. Uznával, že je pro lid zatěžko Židy milovat, stejně jako je jim například zatěžko milovat černocho jako sebe samého. „*My je tedy milujeme omezeně, ale také je můžeme jen omezeně nenávidět.*“⁹¹ Odsuzuje primitivní antisemitismus i obraz Žida jako lichváře, za nějž byl často označován. Názory na židovství vyslovil ve stati *K otázce česko-židovské*, kdy otázku židovství přisuzuje pouze Židům a Češi-křesťané by do ní neměli svými úvahami zasahovat, neboť na to nemají práva, povinnosti, ani potřeby.⁹² Podstatou židovství není židovské náboženství, ale židovství samo, jež je závazným zákonem pro toto náboženství. Židovské náboženství nestačí, aby někoho učinilo Židem, ale na druhou stranu není třeba židovského náboženství k tomu, aby se Žid stal Židem. Každá víra se snaží o vzrůstající počet stoupců, u Židů tomu tak není. Asimilace je zde vyloučena, neboť si chtějí zachovat čistou tradici bez směsi s méněcennými národy.⁹³ Jak prohlásil J. Durych: „*Židovstvo jest prastarým stromem, který dožije skončení času, aby teprve v tom okamžiku vydal svou úrodu, ale prakticky to nemá pro nás významu. Vidíme strom s větvemi snětivými, který jen tu a tam nepatrně vypustí nějaký pupen, ale velmi zřídka slib nějakého duchovního květu, a plod vůbec nikdy.*“⁹⁴ Pod všemi jejich „okouzujícími“ vlastnostmi, se skrývá židovská povrchnost a nesmírná lhostejnost. Pokud za nejhlavnější židovskou vlastnost budeme považovat sentimentalitu, pak vše, co v duchovním životě sentimentalitu vylučuje, je pro Židy nestravitelné. Podle J. Durycha „*Nemilují osobnost, nýbrž typ, člověka vybraného typu...Najdou-li někde něco, pro co není typu, přejdou kolem toho jako kolem čínských novin.*“⁹⁵ J. Durych v této stati rozdělil Židy na tři skupiny: černé, bílé a černobílé a

---

⁹⁰ Tamtéž, s. 502.

⁹¹ DURYCH, Jaroslav. Antisemitismus. *ROZMACH*. 1924, roč. 2, č. 12, s. 181.

⁹² DURYCH, Jaroslav. K otázce česko-židovské. In: *Durych.wordpress.com* [online]. 2011 [cit. 2014-05-03]. Dostupné z: <http://durych.wordpress.com/2011/05/28/jaroslav-durych-k-otazce-cesko-zidovske/>

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ Tamtéž.

šedivé. Černí Židé jsou pro zničení a zotročení všeho českého, jejich orientace je tedy protislovanská, protičeská. Nejedná se ovšem o zásadní typ nepřátelství nebo o vyhraněné averze proti českému národu, Češi se pouze Židům pletou do cesty. „Právě proto pohlížejí na český národ jaksi svrchu, přes rameno a s opovržením jako na děvečku, která nedopatřením vlezla do salonku, kde jejich dcery zpívají arie z Tristana a Isoldy a muži čtou vídeňské žurnály.“⁹⁶ Židé bílí a černobílí jsou proti různým činům první skupiny Židů. Poslední typ Židů, tedy ti šediví, zastávají názory obou předchozích skupin dle momentální situace.⁹⁷

Svůj odsudek spojil s odsudkem demokracie, což byl jeho nejzávažnější životní omyl, který si po letech uvědomil.⁹⁸ „Kořen mých omylů a chyb tkvěl v jakési myšlenkové svévoli, která mi zkreslovala obraz duše národa. Dokonce jsem považoval duši národa za něco, nač mám jakési spolumajetnické právo...A bylo třeba dlouhé doby trpkých zkoušek, abych poznal, jaká byla jeho ješitnost. Chápu tedy, že společenství národní bylo uraženo, a to právem, neboť vlastně jsem mu upíral zletilost a způsobilost k samostatnému rozhodování o tom, jaký cíl si má zvoliti, za kým jíti a co vykonávati. Neměl jsem k tomu oprávnění ani od nebe, neboť jsem se nestal ani prorokem, ani mučedníkem, neměl jsem však oprávnění ani od lidí...Přeji si, aby můj příklad byl poučením pro všechny, kteří chtějí předbíhati úradky boží.“⁹⁹ Katolicita soudů mu zakryla křesťanskou vnímavost pro lidskou solidaritu, čímž J. Durych spěl k osamělosti, ale nemůžeme říci, že by jeho názory nebo snad životní postoje směřovaly k nacismu, jako tomu bylo od roku 1939, kdy v této době přestává psát politickou publicistiku.¹⁰⁰

Důraz J. Zahradníčka na politický a společenský rozměr jeho děl zapříčinil jistou jednostrannost recipientů a tím pádem menší zájem čtenářů, které tyto rozměry neoslovují. Proto vůči jeho dílu zaujímají rozmanité polohy, což můžeme považovat za nespravedlivé. Díla J. Zahradníčka lze rozdělit do pěti etap, kdy je pro nás nejzajímavější etapa druhá. Spadají do ní díla *Žíznivé léto* (1935), *Pozdravení slunci* (1937) a *Jeřáby* (1933). Při čtení zmíněných sbírek je patrné, že se J. Zahradníček identifikoval s církví.¹⁰¹ Můžeme ale i v jeho básních nalézt verše, které by se daly

---

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ UHDEOVÁ Jitka a kol. *Jaroslav Durych: Život, ohlasy, soupis díla a literatury o něm*. Brno, 2000, s. 335.

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v kontextech, 1918-1945*. Praha, 2010, s. 947.

chápat jako lehká kritika židovství nebo poukázání na krutost doby. Příkladem je báseň *Per Amica* ze sbírky *Jeřáby*:

*„...rozlomili chleba přátelství –
přijdou výšiny tak chladně přísné,
přijdou propasti, kde krutost spí.“¹⁰²*

nebo báseň *Uvězněný orel* z téže sbírky:

*„Zná hořkou nepřístupnost vratkých výší
mřížovým tenkým pružně přeřatých,
když v neposedné trýzni z dálky slyší
hlas toužení teď nade vše tak zlých.
Té netrpělivosti krutých spárů,
té marné síly vzdorných skřípění,
když z perutí a očí v chladném žáru
zhuštěný prostor srší do bdění...“¹⁰³*

J. Zahradníček jednu z básní věnoval Janu Franzovi,¹⁰⁴ jenž mu pomohl celou sbírku dokončit. Z básně je patrná bezvýhodnost situace, do které se J. Franz dostal, když byl v roce 1942 povolán a totálně nasazen na nucené práce do Německa.

*„Jaké bohatství – nemíti
a přece všeho pánem být,
ó jaká sláva kroužiti
kol slunce bezuzdnosti své,
kol slunce poslušnosti své,
vytepat z prázdna hvězdu štít.
Kam dosáhne můj zlatý vír,
strhovat oblaka a ptáky,
strhovat masky s tváří zlých
a v letu měňivat je v ptáky,*

---

¹⁰² ZAHRADNÍČEK, Jan. *Jeřáby*. Brno, 1991, s. 25.

¹⁰³ Tamtéž, s. 30.

¹⁰⁴ Jan Franz (1910-1946) kriticky útočil na J. Durycha a J. Demla. *Bloudění (1929)* J. Durycha nazval dílem chladné rozumové konstrukce, které je realizováno jen nesmírnou vůlí k umění, což na velký román nestačí.

*ó jaká sláva nahý třpyt
rozžatý za vodami očí.
Profily plné hudby tam
do prázdna mého vtisknuty
a někdy se v něm octnu sám
sražen křídly, jež větší jsou
než větrů vání.
...ó jak jste nenávratně mé,
ó jak sláva kroužiti
kol slunce dychtivosti své,
vytepat z prázdna hvězdu štít. ¹⁰⁵*

Židům J. Durych vytýká, *...že jsou lichváři, kapitalisté, otrokáři, ...ale to jsou vlastnosti všeobecně lidské. Správně se jim může vytýkat jen to, že jsou to cizí lidé. Ale za to konečně oni nemohou.* ¹⁰⁶

Ve druhé kapitole byli představeni katoličtí intelektuálové a jejich názory na demokratické Československo, představy o tom, jak by tento prvorepublikový stát měl vypadat z hlediska politického spektra, a zda vůbec s demokratickým uspořádáním katolíci souhlasí či ne. Do této části bakalářské práce jsem zakomponovala známou antisemitskou aféru z konce 19. století – hilsneriádu a v několika odstavcích uvedla, jak smrt Anežky Hrušové a její následné vyšetřování probíhalo, otevřela tím tak polemiku, jestli Žid Leopold Hilsner vůbec mohl tento čin spáchat. Na konec jsou interpretovány antisemitské názory katolických intelektuálů a stěžejní pasáže jejich děl.

---

¹⁰⁵ ZAHRADÍČEK, Jan. *Jeřáby*. Brno, 1991, s. 36-37.

¹⁰⁶ DURYCH, Jaroslav. Antisemitismus. *ROZMACH*. 1924, roč. 2, č. 12, s. 181.

ZÁVĚR

Bakalářská práce přinesla exkurs do proměn antisemitismu od dob starověku až po současnost a interpretovala kořeny protizidovských postojů, jejich stereotypnost a to, jak se proměňovaly v průběhu dějin. Tyto projevy byly zasazeny do historického kontextu. Dále práce analyzovala za pomoci odborných pramenů díla křesťanských autorů v období meziválečného Československa a jejich vztah k židovskému obyvatelstvu první republiky a k celkovému demokratickému systému. Mezi katolické intelektuály, jejichž díla jsou interpretována, patřili Jakub Deml, Jaroslav Durych, Rudolf Ina Malý, Josef Konstantin Miklík a Jan Zahradníček.

Antisemitismus je historický jev, mající mnoho podob, které se shodují v představě, že Židé jsou pro nežidovské okolí nebezpeční. I když lze samozřejmě nalézt stereotypní představy o každém národu u většiny obyvatel, je zajímavé, že právě proti národu židovskému byly připisovány ty nejohavnější stereotypy ze všech. Proto byli neustále tlačeni do podřadného sociálního i právního postavení a odsunuti na okraj společnosti.

Došla jsem k závěru, že antisemitské postoje, kdy se stal Žid symbolem negativních rysů v křesťanském prostředí, byly součástí tradiční antisemitské rétoriky a dodnes snad už nepřetrvávají. Nejvýrazněji se protizidovské averze projeví u J. Demla v díle *Mé svědectví o Otokaru Březinovi*, o čemž vypovídá například fakt, kdy v této knize tvrdí, že Němci a Češi náležejí k sobě, vyšli z jednoho myšlenkového a citového zdroje. Árijci a katolíci jsou tedy totéž. Židé nejsou, neexistují. Nemohou se považovat za národ, natož za národ samostatný. Za nejméně konfliktní by mohl být považován J. Durych. Jeho vztah k Židům a židovství byl spíše lhostejný. Jak je v práci zmíněno, s Židem Pavlem Eisnerem dokonce spolupracoval na vydání knihy *Bloudění*, i když v jeho knihách nalezneme urážející pasáže. Antisemitská kritika v období mezi dvěma světovými válkami rezonovala v éře nacismu, kdy představitelé katolicismu překročili antisemitské myšlenky a zneužili je při vyhlazování Židů.

K vypracování bakalářské práce využila metod analyticko-syntetických, deskriptivních a komparativních.

Věřím, že se bakalářská práce stane inspirací čtenářům a dobrým přínosem pro další bádání ve výše zmiňované problematice.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

PRAMENY

ČAPEK, Karel. *Hovory s T.G.Masarykem*. Praha, 2012.

DEML, Jakub. *Mé svědectví o Otokaru Březinovi*. Olomouc, 1994.

DEML, Jakub a OLIČ Jiří. *Zakázané světlo: Výbor z korespondence z let 1930-1939*. Praha, 1999.

DURYCH, Jaroslav. Antisemitismus. *ROZMACH*. 1924, roč. 2, č. 12, s. 181.

DURYCH, Jaroslav. *Z ráje i očiště*. Praha, 2000.

DURYCH, Jaroslav a Zuzana FIALOVÁ. *Jaroslav Durych: publicista*. Praha, 2001.

HÁJEK, Jiří. *Hitlerův Mein Kampf: Z bible německého nacionálního socialismu s komentářem Jiřího Hájka*. Liberec, 1993.

MALÝ, Rudolf Ina. *Kříž nad Evropou: Revoluce dvacátého století*. Praha, 1935.

MIKLÍK, Josef Konstatntin. *Kniha o dobrém zřízení státu: Kritika demokracie a nový politický systém*. Praha, 1931.

ŠALDA, Xaver František. *Šaldův zápisník VI*. Praha, 1933-1934.

ZAHRADNÍČEK, Jan. *Jeřáby*. Brno, 1991.

ZAHRADNÍČEK, Jan. *Pozdravení slunci*. Brno, 1991.

ZAHRADNÍČEK, Jan. *Žíznivé léto*. Brno, 1991.

LITERATURA

ALEXANDER, Pat a ALEXANDEER David. *Průvodce biblí*. Praha, 2004.

ČAPKOVÁ, Kateřina a FRANKL Michal. *Nejisté útočiště: Československo a uprchlíci před nacismem 1933-1938*. Praha, 2008.

FRANKL, Michal. *Emancipace od židů: Český antisemitismus na konci 19. století*. Litomyšl, 2007.

HUNT, Dave. *A woman rides the beast*. Eugene, Or.: Harvest House Publishers, c1994, ISBN 1565071999.

KERSHAW, Ian. *Hitler: 1936-1945 : Nemesis*. Praha, 2004.

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938): Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929)*. Praha, 2003.

KRAUS, Ota a KULKA Erich. *Továrna na smrt: dokument o Osvětimi*. Praha, 1957.

LAQUEUR, Walter. *Měníci se tvář antisemitismu – od starověku do dnešních dnů*. Praha, 2007.

MED, Jaroslav. *Literární život ve stínu Mnichova, 1938-1939*. Praha, 2010.

OLIČ, Jiří. *Čtení o Jakubu Demlovi*. Olomouc, 1993.

PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v kontextech, 1918-1945*. Praha, 2010.

RYŠKOVÁ, Mireia. *Doba Ježíše Nazaretského*. Praha, 2008.

ŠMÍD, Marek. *Nepřítel první republika: Radikalizace skupin českých katolických intelektuálů v letech 1918-1938*. Brno, 2012.

ŠMÍD, Marek. Pojetí křesťanského státu v díle Rudolfa Iny Malého a Josefa Konstantina Miklíka. *Moderní dějiny: Časopis pro dějiny 19. a 20. století*. 2013, roč. 21, č. 1.

UHDEOVÁ, Jitka a kol. *Jaroslav Durych: Život, ohlasy, soupis díla a literatury o něm*. Brno, 2000.

SEZNAM POUŽITÝCH INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/e/evropske-monitorovaci-centrum/1000697/55000/>

<https://www.evangnet.cz/diskuze/vlakno/forum/teologie/system//2045>

<http://druha-svetova-valka.blog.cz/0607/obeti-koncentracnich-a-vyhlazovacich-taboru>

http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1920.html

http://www.vzdelavaci-institut.info/?q=system/files/Hilsneriada_a_TGM-Jan_Rys.pdf

http://www.vzdelavaci-institut.info/?q=system/files/Talmud-zdroj_nenavisti-R.M.Vlas_.pdf

<http://durych.wordpress.com/2011/05/28/jaroslav-durych-k-otazce-cesko-zidovske/>

Platné k 30. 4. 2014

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I: Oběti koncentračních a vyhlazovacích táborů	42
Příloha II: Jakub Deml, Jaroslav Durych, Jan Zahradníček.....	44
Příloha III: Leopold Hilsner, Anežka Hrušová, Tomáš Garrigue Masaryk.....	45

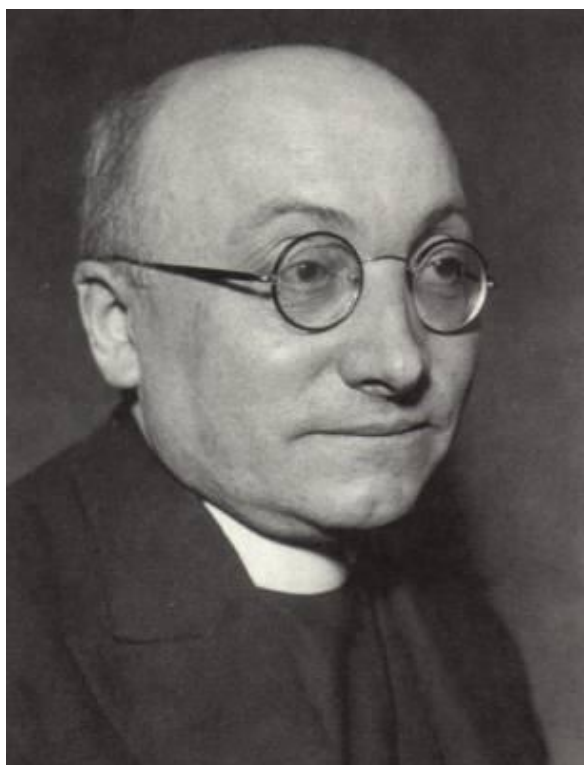
Příloha I: Oběti koncentračních a vyhlazovacích táborů

Tábor	Určení	Umístění	Založen	Osvobozen	Přibližný počet mrtvých
Auschwitz-Birkenau	Koncentrační, vyhlazovací	Osvětim, Polsko	26. března 1940	27. ledna 1945 Sověty	1 500 000
Buchenwald	Koncentrační	Buchenwald, Německo	16. července 1937	11. dubna 1945 Američany	Není znám
Chelmno	Vyhlazovací	Chelmno, Polsko	7. prosince 1941	Zlikvidován nacisty v červenci 1944	325 000
Dachau	Koncentrační	Dachau, Německo	22. března 1933	29. dubna 1945 Američany	35 000
Majdanek	Koncentrační, vyhlazovací	Lublin, Polsko	16. února 1943	22. července 1944 Sověty	360 000
Mauthausen	Koncentrační	Mauthausen, Rakousko	8. srpna 1938	5. května 1945 Američany	120 000
Sachsenhausen	Koncentrační	U Berlína, Německo	15. května 1939	27. dubna 1945 Sověty	70 000
Theresienstadt	Koncentrační	Terezín, ČR	24. listopadu 1941	8. května 1945 Sověty	35 000
Treblinka	Vyhlazovací	U Varšavy, Polsko	23. července 1942	Zlikvidován nacisty v dubnu 1943	870 000

Pro znázornění počtu obětí jsem vybrala devět koncentračních táborů, kde můžeme vidět, o jaký typ koncentračního tábora se jedná, jeho umístění, datum založení a osvobození, popřípadě, zda byl zlikvidován, a přibližný počet obětí. Názvy jsou ponechány v původním německém znění a seřazeny abecedně.

Převzato z: Oběti koncentračních a vyhlazovacích táborů. In: *Druha-svetova-
valka.cz* [online]. 2006 [cit. 2014-04-03]. Dostupné z: [http://druha-svetova-
valka.blog.cz/0607/obeti-koncentracnich-a-vyhlazovacich-taboru](http://druha-svetova-
valka.blog.cz/0607/obeti-koncentracnich-a-vyhlazovacich-taboru).

Příloha II:

Jakub Deml

Jaroslav Durych

Jan Zahradníček

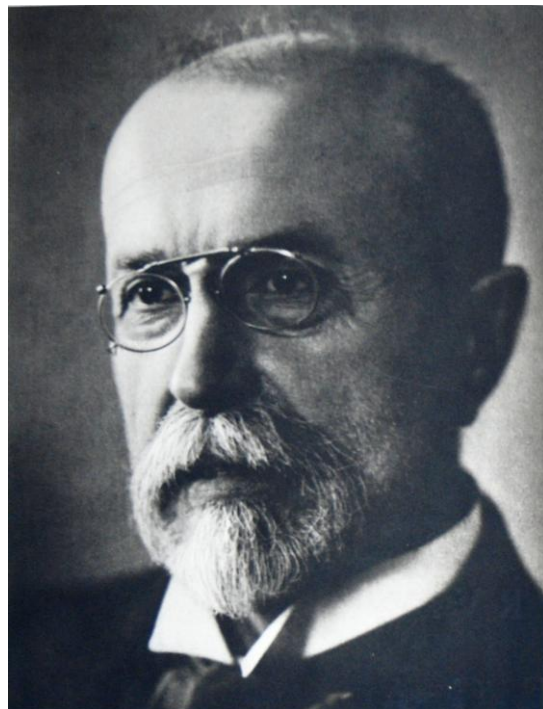
Příloha III:

Leopold Hilsner

Anežka Hružová

Tomáš Garrigue Masaryk